

Tema: L'esclat de la Guerra Civil espanyola

Lloc i any de naixement: Gurb, 1916

Testimoni: Maria Portet Serrat

Professió: Pagesa

4

La senyora Maria Portet va néixer el dia 11 de novembre de 1916 en una petita masoveria anomenada Serra Blanca situada dins la parròquia de Sant Cristòfol de Vespella, la qual pertanyia, alhora, al terme municipal de Gurb (comarca d'Osona). Amb paraules de la Maria: “De morts i de vius érem sufraganis de Vespella però de papers érem de Gurb”. El seu pare, Josep Portet Pla⁵, i la seva mare, Margarita Serrat Puigbò, eren mosso i minyona d'una casa de pagès veïna anomenada la Coromina en la qual vivien els propietaris que els arrendaven la seva casa: “El pare munyia vaques i treballava al camp mentre que la mare era minyona d'aquella casa”.

Maria Portet
Foto: P.J. Casellas

Maria, tot i els seus 92 anys, recorda que quan tenia prop de 5 anys es van traslladar a una masia anomenada Muntadella, que era més gran que l'anterior i pertanyia a uns nous propietaris. Fins als 7 anys va anar a l'escola de Santa Cecília de Voltregà, situada a 2 km d'on vivia: “El camí fins a l'escola era llarg i complicat perquè havíem de creuar la riera de Sorreigs”. A partir de llavors va començar a treballar a casa juntament amb la seva germana Assumpció. Tal com diu ella en aquella època “vivíem tranquils i ens guanyàvem la vida”. També recorda que el seu pare, en Jep -com l'anomenaven-, cantava l'ofici a la parròquia de Vespella i tenia una bona relació amb el capellà: “Mossèn Ramon⁶ l'estimava i de tant en tant li regalava un puro”.

⁵ A la portada d'aquesta revista hi apareix una interessant fotografia de Josep Portet i la seva esposa Margarita Serrat datada de principis del segle XX.

⁶ Es refereix segurament a Ramon Borràs Bonjoch, rector de Vespella des de 1908 fins a la seva mort el 1961.

Amb l'adveniment de la Segona República, el 17 d'abril de 1931 es forma a Gurb el primer ajuntament republicà amb Josep Espona Vila com a alcalde. A partir d'aquest any el pare de la Maria comença a simpatitzar amb la ideologia republicana: “Un dia vaig anar des de Muntadella fins a Sant Hipòlit agafada de la mà del pare per escoltar un míting d'en Macià al balcó de l'ajuntament”. Efectivament, Francesc Macià va anar a Sant Hipòlit com també va anar a Vic el juny de 1931. La Maria no té gaire bon record del republicanisme ja que “van anar inflant el cap de la gent dient que tots els pagesos tindrien la caseta i l'hortet i tot es va anar complicant”.

En esclatar la Guerra Civil espanyola, el juliol de 1936, Maria Portet tenia 19 anys. Va ser llavors quan es va crear a Gurb el Comitè Local de Milícies Antifeixistes -compost per militants d'Esquerra Republicana, de la CNT i d'altres ideologies d'esquerra-, el qual va prendre el control municipal fins a l'octubre de 1936. El president d'aquest nou organisme era Lluís Bonet Gaja, un dels masovers del Pradell. Al mateix temps es va organitzar una força armada de milicians voluntaris formada per una dotzena d'homes. Durant aquest període revolucionari es van cremar totes les esglésies del poble (Sant Andreu de Gurb, Sant Cristòfol de Vespella, Granollers de la Plana, l'ermita de Sant Roc...). Un exemple destacat d'aquesta pràctica el trobem també a la ciutat veïna de Vic, el mes de juliol, amb la destrucció i saqueig de la catedral, que allotjava les pintures del reconegut

artista Josep Maria Sert. A més, algunes persones del poble considerades de dreta, com ara sacerdots i propietaris, van ser empresonats o assassinats a mans de grups d'incontrolats provinents d'altres localitats. Un dels tretze veïns de Gurb assassinats va ser Marià Codina Bernades, propietari del mas Codina.

Arribats a aquest punt cal intercalar-hi una història que marcarà el futur del pare de la Maria i de retruc tota la seva família. “Un dia tornant de Vic, el pare (Josep Portet) va veure una barricada al Beato (antigues escoles de Gurb). Va arribar un grup de republicans radicals de Barcelona que

li van ordenar que els acompanyés a la casa de la Codina, pròxima a Muntadella, perquè portaven cartes credencials. El pare els va obeir i acompanyar, de camí a casa, i després va

marxar... Però l'endemà en un revolt proper a Muntadella hi havia en Mariano mort”. Aquest fet, ocorregut el 24 de setembre de 1936, va commocionar la família de Maria Portet.

L'any 1938 aproximadament, Maria Portet i la seva família es traslladen a Sant Hipòlit de Voltregà ja que “treballar la terra era dur i més amb dues noies. Llogar un mosso era car i com que el pare tenia gent coneguda al poble, vàrem marxar”.

El malson de la família va començar quan les tropes nacionals van entrar a la comarca d'Osona pel Moianès l'any 1939. Després d'un foc intens d'artilleria, la columna García Valiño va ocupar Vic, el primer de dia de febrer, i Sant Hipòlit de Voltregà i Manlleu, el dia 4 de febrer, el mateix dia que queia Girona. A partir d'aquí l'ànima de revenja per part de la gent de dretes, ara

emparats pel nou règim, va ser una constant. A tall d'exemple, la vídua de Marià Codina –veí de Gurb assassinat el 1936- va fer una denúncia aquell mateix mes de febrer contra Josep Portet culpant-lo de tots els fets ocorreguts tres anys abans. Tres dies més tard, el dia 20 de febrer, Josep era detingut i empresonat a Vic. Se'l acusava de robatori, assassinat i delictes de tinença d'arma. Altres famílies benestants de Gurb apareixen com a signants d'un formulari d'acusacions sovint inventades: l'assassinat, el robatori d'una gerra d'or –que segons fonts orals va ser robada per un masover de la mateixa Codina-, la crema d'esglésies, les amenaces de mort... Fins i tot la Falange va fer la seva pròpia acusació, mitjançant una diligència, en què certificava que Josep Portet no era del partit...

Muntadella
Foto: P.J. Casellas

Aquest fet demostra que la simple vinculació amb la ideologia d'esquerres de Josep Portet va ser suficient per filar un conjunt d'acusacions irrevocables que moltes vegades tenien una naturalesa fictícia. Unes acusacions que responien més aviat a la necessitat de trobar un “boc expiatori” que no pas a trobar el veritable autor -o autors- del crim, vingut d'altres localitats.

Maria Portet recorda que mentre el pare era empresonat a Barcelona la Guàrdia Civil va escorcollar la casa de la seva família i, fins i tot, van cavar al jardí de darrere la casa buscant una gerra d'or que mai va aparèixer. “Ens van apuntar des del matí fins a la tarda amb una pistola al clatell de cara a la paret, i ells anar cavant i ens ho varen registrar tot, tres o quatre vegades. Ens deien, ¡hablen bien, eh, nada de catalán!”

Segons Maria Portet, tot i que el seu pare va tenir ocasió d'escapar-se quan el van acusar les famílies feixistes, "ell no ho va voler fer mai perquè Franco deia que tot aquell que no tingués les mans brutes de sang no havia de patir per res". Tot i la insistència de Josep en la innocència dels fets que l'inculpaven, mai ningú va escoltar-lo.

Tot plegat va acabar amb un consell de guerra el 10 d'abril de 1939 a Barcelona on Josep Portet fou condemnat a pena de mort

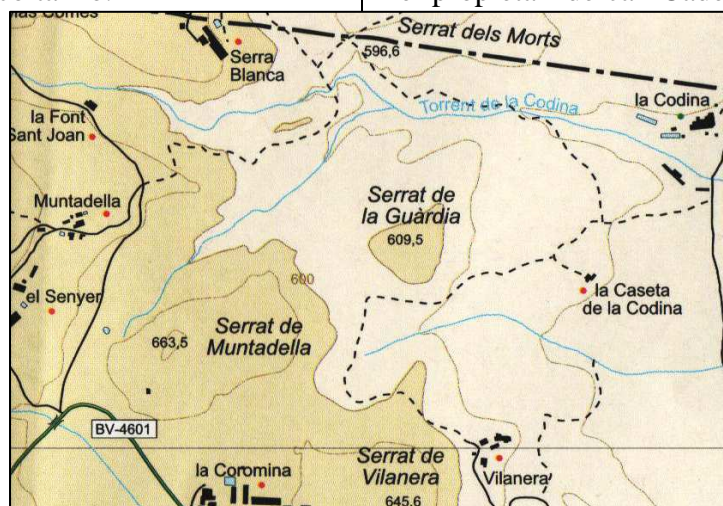
junt amb 9 individus més.

Finalment, el 9 de maig de 1939 Josep Portet va ser afusellat al Camp de la Bota de Barcelona.

Ja per acabar, i per tenir una visió més global d'aquest relat, no podem deixar de parlar de l'exhumació de la fossa de Gurb que aquests dies ha acaparat l'atenció dels mitjans de comunicació catalans. Segons algunes conclusions primerenques, dins la fossa hi havia els cossos de 13 soldats

republicans que presentaven, alguns, impactes de bala al cap i, d'altres, al tòrax o a les extremitats. De moment, les restes han estat traslladades al laboratori d'antropologia biològica de la UAB per identificar amb ADN aquells 4 combatents de Gavà que han estat reclamats pels seus familiars. Tot i així, hi ha testimonis orals que indiquen que el propietari de can Cadet, a principis de

1939, hauria carregat els soldats republicans morts en un carro i els hauria enterrat aprofitant un marge al costat d'una riera amb ajuda del seu cosí i un capellà de la zona.

Detall plànol de Gurb
Font: *Gurb, un poble arrelat a la terra*

Tot plegat ens revela un mosaic d'històries capaç de provocar sensació de calfred a qualsevol lector. Ara bé, buscar una causa a aquest conjunt d'actes inimaginables no és possible. Més aviat, crec, hauríem de pensar-ho com una mescla de factors irracionals - com la naturalesa mateixa de l'home-susceptibles de múltiples interpretacions a partir de fets que poden semblar contradictoris.

Pere Joan Casellas
Llicenciat en Publicitat i RP